

MUHASEBE VE DENETİME

BAKİŞ

TÜRMOB YAYIN
ORGANI

TÜRMOB ADINA
SAHİBİ

Mehmet TİMUR

Genel Yayın Yönetmeni

Sami KAZICI

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Ali E. DOĞANOĞLU

EDİTÖR VE YAYIN KURULU
BAŞKANI

Prof. Dr. Yüksel Koç YALKIN

EDİTÖR YARDIMCILARI
VE YAYIN KURULU

Prof. Dr. Nalan AKDOĞAN

Erdoğan ARSLAN

Hakan AY

Garip AYZ

Prof. Dr. Ercan BAYAZITLI

Mustafa Nazmi ESEN

Dr. Kadir GÜRDAL

Yener MERCİMEKÇİ

Yrd. Doç. Dr. C. Yiğit ÖZBEK

Mustafa ÖZDİL

Baskı

Ziraat Matbaası

Tel: (0.312) 384 73 44

BİLİM HAKEM KURULU

Doç.Dr. Yıldız Akbulut
Prof. Dr. Abdurrahman Akdoğan
Prof. Dr. Nalan Akdoğan
Dr. Öztin Akgüç
Ümit Aksoy
Hasan Basri Aktan
Mehmet Altındağ
Doç.Dr. Doğan Argun
Osman Arıoğlu
M. Nadir Arıca
Refik Arkan
Erdoğan Arslan
Abdullah Aslan
Hakan Ay
Garip Ayaz
Prof. Dr. Mustafa A. Aysan
İhya Bal-Ak
Doç. Dr. Kerim Banar
Cansen Başaran
Prof. Dr. Ercan Bayazitli
Prof.Dr. Selim Bekçioğlu
Recep Bıyık
Kadir Boy
Prof. Dr. Kamil Büyükmirza
Niyazi Cangir
Prof. Dr. Mehmet Ali Canoğlu
Doğan Cansızlar
Faik Ceceli
Şefik Çakmak
Prof. Dr. Yurdakul Çaldağ
Prof. Dr. Ferruh Çömleki
Mustafa Dağüstü
Bülent Demirağ
Prof.Dr. N.Cömert Doyrangöl
Prof. Dr. A. Hayri Durmuş
Mustafa Dündar
Fatih Kemal Ebiçlioğlu
Tülin Ekinel
Doç. Dr. Selman Aziz Erdem
Şaban Erdikler
Doç.Dr. Fatih Coşkun Ertaş
M. Nazmi Esen
Ahmet Fettahoğlu
Necdet Gökmen
Hasan Gül
Halit Abdullah Güleç
Dr. Mehmet Gültekin
Cengiz Güneş
Prof. Dr. Ali Ersin Güredin
Çetin Hacrosmanoğlu
Prof. Dr. Rüstem
Hacırüstemoğlu
Doç.Dr. Cemal İbiş
Prof. Dr. Mustafa İpçi
İbrahim Kara
Ali Karaarslan
Vehbi Karabıyık
Dr. Ali İhsan Karacan

Prof. Dr. Mevlüt Karakaya
Orhan Karşıkaya
Aslan Kaya
Sami Kazıcı
Kemal Kılıçdaroğlu
Prof. Dr. Sadık Kırbaş
Prof. Dr. Şükrü Kızılot
Mehtap Konuk
Özcal Korkmaz
İbrahim Kurban
Prof. Dr. Nihat Küçüksavaş
Cemal Küçüksözen
Prof. Dr. Ömer Lalik
Doç.Dr. Beyhan Marşap
Yener Mercimekçi
Doç. Dr. Can Şimşak Muga
Adnan Nas
Doç. Dr. Rifat Ortaç
Mehmet Ferudun Ökten
Derya Özalp
Yılmaz Özbacı
Dr. Muhlis Özdamar
Mustafa Özdil
Prof. Dr. Salih Özel
Necat Özen
Mevlüt Özer
Aytekin Özkeleş
Durmuş Özbek
Mehmet Ali Özyer
Prof. Dr. Bülent Pamukçu
Prof. Dr. Recep Pekdemir
Prof. Dr. Alparslan Peker
Tayyip Peten
Prof. Dr. Cevat Sarıkamış
Zafer Sayar
Prof.Dr. Mehmet Sayarı
Doç. Dr. Nevzat Saygılıoğlu
Mahmut Sayın
Dr. Veysi Seviğ
Prof.Dr. Orhan Sevilengül
Fikret Sevinç
Prof. Dr. Fevzi Sürmeli
Doç. Dr. Münir Şakrak
Veli Arif Şimşek
Mehmet Şirin
Doç. Dr. Macide Şoğur
Prof. Dr. Hülya Talu
Prof. Dr. Selahattin Tuncer
Mehmet Tuncer
Masum Türker
Prof. Dr. Selçuk Uslu
Levent Ünlü
Bülent Üstünel
Mahmut Vural
Prof. Dr. Yüksel Koç Yalkın
Prof. Dr. Göksel Yücel
Prof. Dr. Süleyman Yükcü

İÇİNDEKİLER

Prof.Dr. Hilmi KIRLIOĞLU Yrd.Doç.Dr. Ahmet Vecdi CAN	Bir Yönetim Muhasebesi Sorunu Olarak Faaliyete Geçememe Maliyetinin Tahmini	1
Yrd.Doç.Dr. Özgür Özmen UYSAL	Sarbanes-Oxley Yasası ve Sermaye Piyasası ve Borsa Kurulu'nun (SEC) Düzenlemeleri Açısından Bağımsız Denetim Olgusu	17
Yrd.Doç.Dr. Mikail EROL Arş.Gör. Metin ATMACA Arş.Gör. Levent ŞAHİN	Bilişim Teknolojilerindeki Gelişmelerin Muhasebe Meslek Elemanlarının (SM - SMMM - YMM) Mesleki Faaliyetlerine Olan Etkileri ve Ampirik Bir Çalışma	31
Yrd.Doç.Dr. Sinan ASLAN	Uluslararası Finansal Raporlama Standartları İle Getirilen Yeni Düzenlemeler: IFRS 1-5	45
Özlem ARIKAN	Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarında Yapılan Son Değişikliklerle İşletme Birleşmelerinin Finansal Raporlanması	63
Dr. Kadir GÜRDAL	Yeni Ekonomi Kavramı ve Yeni Muhasebe Anlayışı	87
Dr. Güray KÜÇÜKKOCAOĞLU	Alfa, Beta, Standard Hata ve Portföy Seçimi	111
Dr. Alper ÖZER	Pazarlama İle İlgili Kararlarda Faaliyet Tabanlı Maliyetlemenin Etkisi	123
Dr. Cemal ELİTAŞ	Sigorta İşletmeleri İçin Maliyetleme Önerisi: Faaliyete Dayalı Maliyetleme	139
Dr. G.Cenk AKKAYA Arş. Gör. M.Yılmaz İÇERLİ	İşletmelerde Fon Kaynakları Seçimini ve Kullanılan Finansal Performans Değerlendirme Ölçütlerini Belirlemeye Yönelik Bir İnceleme	163
Dr. Kadir GÜRDAL	Muhasebe Dünyasından Haberler	185

BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİNDEKİ GELİŞMELERİN MUHASEBE MESLEK ELEMANLARININ (SM – SMMM - YMM) MESLEKİ FAALİYETLERİNE OLAN ETKİLERİ VE AMPİRİK BİR ÇALIŞMA

Yrd. Doç. Dr. Mikail EROL *

Arş.Gör. Metin ATMACA**

Arş.Gör. Levent ŞAHİN***

ÖZET

Bilişim teknolojilerindeki gelişmeler ülke ekonomilerini ve buna bağlı olarak da işletmeleri önemli ölçüde etkilemiştir. Bu gelişmelerden en fazla etkilenende işletmenin çevresi olmuştur. İşletmelerin daha verimli çalışmalarını sağlamak işletme faaliyetleri ile ilgili bilgileri yetkililere daha süratli, sağlıklı ve güvenilir bir biçimde sunmak çağdaş muhasebecinin görevi haline gelmiştir. Bu bağlamda muhasebe meslek elemanları teknolojik gelişmeler sayesinde zaman tasarrufu sağlamış ve işletme ile ilgili bilgileri sağlıklı olarak değerlendirme olanaklarına kavuşmuşlardır.

Çalışmada bilişim teknolojileri hakkında genel bilgiler verildikten sonra bilişim teknolojisi ve muhasebeci, bilişim teknolojisi ve muhasebe uygulamaları, bilişim teknolojileri ve Türkiye'deki durum incelenmiştir.

Araştırmamıza uygun olarak bilişim teknolojilerindeki gelişmelerin muhasebe meslek elemanlarının mesleki faaliyetlerine olan etkilerini belirlemek için Çanakkale'nin Merkez ve Biga, Çan ve Lapseki ilçelerinde bulunan muhasebe meslek elemanları üzerinde bir araştırma yapılmış ve bulgulara göre önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Bilişim Teknolojileri, Bilişim Teknolojileri ve Muhasebe Meslek Elemanları, Ampirik Çalışma

ABSTRACT

Developments in the information technologies have affected all economies and so companies. Environment of companies itself had been the most effected part from these developments. For the time being, to provide more effective way of productivity in companies and submit faster, more dependable, and healthier information related with activities of a company to managers have become the duty of accountant. In this regard, accounting stuffs have had opportunity to save their time and to evaluate all information available in the system due to developments in technology.

Our article is arranged as follows; in the first part of the article following brief information about information technologies (IT), accountant and IT, application of accounting and IT, IT and its situation in Turkey will be covered. In order to determine effect of IT on accountant and their vocational activities, a survey that covers Çanakkale (center), Biga, Çan, and Lapseki had been hold. All finding are reported in the next part. In the last part some suggestions are made according the findings of the survey.

Key Words: Information technologies, IT and accountant staff, Research.

* Çanakkale Onsekiz Mart Üniv. Biga İ.İ.Bil.Fakültesi

** Çanakkale Onsekiz Mart Üniv. Biga İ.İ.Bil.Fakültesi

*** Çanakkale Onsekiz Mart Üniv. Biga İ.İ.Bil.Fakültesi

1. GİRİŞ

Bilişim teknolojilerindeki gelişmelerin muhasebe meslek elemanlarının, mesleki faaliyetlerine olan etkilerini belirlemek için; çalışmamızı altı bölümde inceledik. Birinci bölümde konuya giriş yaparken,

İkinci bölümde; bilişim ve teknolojileri hakkında açıklamalar verildikten, sonra, temel bilişim teknoloji uygulamaları açıklanmıştır.

Üçüncü bölümde; bilişim teknolojisi ve Türkiye'deki durum incelenmiş, dördüncü bölümde; bilişim teknolojisi ve muhasebe, beşinci bölümde, bilişim teknolojisi ve muhasebe uygulamaları üzerinde durulmuştur. Altıncı bölümde ise; bilişim teknolojilerindeki gelişmelerin muhasebe meslek elemanlarını mesleki faaliyetlerinde olan etkilerini belirlemek için ampirik bir çalışma yapılmış ve bulgulara göre önerilerde bulunulmuştur.

2. BİLİŞİM VE BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİ HAKKINDA GENEL KAVRAMLAR

Bilişim ve bilişim teknolojileri hakkında genel kavramları açıklamak için; önce bilişim ve teknolojilerin tanımı yapılmış daha sonrada temel bilişim teknoloji uygulamaları açıklanmıştır.

2.1. Bilişim ve Teknoloji Tanımı

Bilişim; insanoğlunun teknik, ekonomik ve toplumsal alanlardaki iletişiminde kullandığı

ve bilimin dayanağı olan bilginin, özellikle elektronik makineler aracılığı ile, düzenli ve ulusal biçimde işlenmesidir.¹

Teknoloji, üretim faaliyetlerinde bulunurken insanların kullandığı yol ve yöntemler, ve insanın çevresini değiştirmek için sahip olduğu ve kullandığı tekniklerin tümü olarak tanımlanabilir.²

Teknolojinin bir başka tanımı ise şu şekilde yapılabilir.

Teknoloji, çeşitli teknikleri ve onların bilgisini, o bilgiyle üretilen ürünleri ve bu ürünleri yaratma süreçlerini içerir.³

2.2. Temel Bilişim Teknoloji Uygulamaları

Bilişim teknolojisi, ana sistemlerden mikro bilgisayara kadar bilgisayar temelli tüm bilişim sistemleridir.⁴

Bilişim teknolojisi, organizasyona bilgi sağlamak amacı ile verilerin bilgisayarlar aracılığı ile toplanması, işlenmesi ve dağıtılmasıdır.⁵

Bilişim sistemi ise; teknik olarak organizasyonlardaki karar verme sürecine kadar bilgiyi düzenlemek, saklamak, işlemek toplamak olan birbiriyle ilgili parçaların tümü olarak tanımlanabilir.⁶

2.2.1. Bilgisayar

Bilgisayar basit bir elektronik aygıt olup, kendisine verilen bir dizi komuta göre işleyip bunun sonucunda insanlara bilgi üretmektir.⁷

1 YELKİKALAN, Nazan : Bilişim Teknolojilerinin Dönüşen Yönetim ve Örgüt Yapısına Etkileri, Anadolu Ün. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Eskişehir, 1999 s.17

2 <http://www.unigenc.com/hayatokulu/araştırma.asp?HID:6>

3 YELKİKALAN, Nazan : a.g.e., s.19

4 <http://www.unigenc.com/download/araştırma/bilisim.doc>

5 KOCH, Richard : A'dan Z'ye İşletme ve Finans Araçları Tanım ve Teknikler İçin Tanımlayıcı Rehber, Dünya Yayınları Ekonomi Dizisi, İstanbul, 1997 s.193

6 KARAHOCA, Dilek - KARAHOCA Adem : Yönetim Bilişim Sistemleri ve Uygulamaları Beden Yayınları, İstanbul, 1998, s.53

7 COURTER, Gini- MARGUIS, Annette : (Çev: Özel Bağcı), Orta ve Yüksek Öğrenim İçin Bilgisayar Öğrenme Kılavuzu, Alfa Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, 1998 s.6

2.2.2. Bilgisayar Ağları

Bilgisayar ağları genel anlamda ağ, insanların ve makinelerin iletişim kurmasını sağlayan bir sistemdir. Üç tür ağ vardır. Yerel (LAN), geniş iletişim ağları (WAN/ve İnternet)⁸

LAN : Az sayıda kullanıcının sık, sık yada uzun süreli birbirine bağlanması gerektiğinde, bunları bağlamak için en etkin ve düşük maliyetli yol yerel ağlardır. İki tür ağ vardır. Eşler arası (peer-to-peer ve istemci-sunucu (client-server) yerel ağları çoğunlukla işletme içerisinde birimler yada kişiler arasında bilgi alışverişi sağlar.

WAN : Uzak mesafedeki kullanıcıları birbirine bağlamaktır.

İnternet : Dünyadaki irili ufaklı bilgisayar ağlarının ağ sistem teknolojileri ile birbirine bağlanmaları ve bir Informal Protocol (IP – Bilgi Protokolü) kullanılarak anlaştıkları, haberleştikleri bilgi aktarım ve paylaşımında buldukları bir iletişim ağıdır.

İnternet, bilgisayar şebekeleri yoluyla bilgi paylaşımıdır. Ağlar şebeke kartları yoluyla özel şebeke hatları ve/veya modemler aracılığıyla telefon hatları, yerel ve geniş ağlar ile yapılandırılmış bu yolla bilgisayarları birbirine bağlayan sistemlerdir.⁹

Diğer iletişim ağları ise şu şekilde sınıflandırılabilir.

Intranet : Bilginin yayınlanması, işlenme-

si, bilgiye dayalı işletme uygulamaları, iş görenler, satıcılar ve müşteriler arasında işbirliği sağlamak gibi uygulamaların kolaylıkla gerçekleştirildiği ve kısaca işletme içi İnternet olarak tanımlanabilir.¹⁰

Ekstranet, bir işletmeyi, kendi tedarikçileri, müşteri yada ortak hedefleri paylaştığı diğer işletmelerde bağlayan, bunu yaparken de İnternet teknolojilerini kullanan işbirliğini açık bir ağ olarak tanımlanabilir.¹¹

Elektronik ticaret, için elektronik yapılması yani tarafların doğrudan temasına ve fiziksel olarak değiş tokuşuna gerek kalmaksızın elektronik ortamına ilişki kurarak iş yapmalarıdır.¹²

Elektronik ticaret, işletmelerde masrafların azaltılması, sipariş zamanının düşürülmesi ve iki taraflı bilgili alışverişinin artırılması gibi amaçlarla İnternet'te ticaretin olanaklarından yararlanmaktadır. Elektronik posta, mektuplar, kısa notlar, dökümanlar gibi belgeleri bir donanım/yazılım vasıtasıyla ilgili kişilere göndermeyi kolaylaştıran bilişim teknolojileridir.¹³

Uzman sistemler, belirli bir alanda uzman bir kişinin gerektirdiği şekilde çözümler getirebilen bilgisayar programlardır.

Yapay Zeka; bilgi ve onun işlenmesi sonucu zeki davranışların ortaya çıkmasıdır. Tele konferans ise; değişik yerlerdeki gruplar veya bireyler arasında etkileşimli elektronik iletişim sistemi olarak tanımlanabilir.¹⁴

8 YELKİKALAN, Nazan : a.g.e., s.44

9 REYHANOĞLU, Metin : İşletmelerde Bilgi Teknolojisi Olarak İnternet, Ekstranet, Intranet Kullanımı ve İşletme Yönetimine Etkisi, Bilgi Teknolojisi Şirketleri Üzerine Bir Araştırma, 6. Ulusal İşletmecilik Kongresi, Akdeniz Ün. Antalya, 1998 s.415

10 KIRCOVA, İbrahim : Bilgi Çağı İşletmelerinde Yeni Bir Yönetim Aracı : Intranet, 6.Ulusal İşletmecilik Kongresi, Akdeniz Ün. Antalya, 1998 s.400

11 YELKİKALAN, Nazan : a.g.e., s.47

12 YÜREĞİR; H. Oya; FÜSUNOĞLU, Mahir; ŞEN, Tayyar : Türkiye'de Elektronik Ticaretinin Durum Değerlendirilmesi, 6. Ulusal İşletmecilik Kongresi, Akdeniz Ün. Antalya, 1998, s. 384

13 PARKER, Charles, S : Management Information System Strategy and Action, Singapore, Mc, Graw Puplicing Co, 1989, s.811

14 YELKİKALAN, Nazan : a.g.e., s.49

3. BİLİŞİM TEKNOLOJİSİ VE TÜRKİYE'DEKİ DURUM

Bilginin üretilmesi, iletilmesi ve kullanılması ile ilgili ekipmanlar, teknikler ve kavramlar bilişim teknolojisi olarak anılmaktadır. Bilişim teknolojisi insan yaşamının bütününe etkilemektedir. Bu nedenle bilişim teknolojisinin uygulanmasını çok geniş bir alanda görmek mümkündür. Burada amaçladığımız bilişim teknolojisindeki gelişmelerin muhasebe mesleği ve dolayısıyla muhasebeci üzerindeki etkileridir.¹⁵

Bilgi birikiminin artması, iş hayatındaki küreselleşme gibi dünya genelindeki eğilim telekomünikasyon beklentileri artırmış, artık işletmeler bilgiye her an ve her yerde ulaşmak istemektedirler.¹⁶

Enformasyon teknolojisindeki gelişmeler, finansal raporlamayı, muhasebecilerin fonksiyonlarını, yatırımcılar ile işletmenin dışında bulunan diğer sorumluların finansal bilgileri kullanım biçimlerini etki altına alacaktır.¹⁷ Enformasyon teknolojisindeki bu hızlı gelişme, yeni muhasebe teknolojilerinin geliştirilmesini gerekli kılacaktır. Enformasyon teknolojilerinde meydana gelen gelişmelerin, bilgi sistemlerine sağladığı destekleri aşağıdaki başlıklar altında toplamak mümkündür.

1. Otomatik veri yakalama.
2. Veriye anında ulaşma ve işleme.
3. Bölgesel serbesti.
4. Çok yönlü analiz ve raporlama.
5. Ek veri tipleri için yeterli kapasite.
6. İşletme dışı veri tabanlarına ulaşma.¹⁸

4. BİLİŞİM TEKNOLOJİSİ VE MUHASEBECİ

Bilişim teknolojisinin bilginin üretilmesi, iletilmesi ve kullanılması konusunda getirmiş olduğu yenilikleri muhasebecinin görevlerini de etkilemesi kaçınılmaz olmuştur. Genel olarak muhasebecinin görevlerini üç gruba ayırmak mümkündür.¹⁹

a) Üretilen bilgilerin doğruluğunu kontrol açısından, muhasebe veri işlem ve kontrol sistemlerinin planlanması ve geliştirilmesi,

b) Bu sistemlerin günlük çalışmasını sağlanması ve söz konusu sistemde ortaya çıkabilecek sorunların çözülmesi,

c) Üretilen bilgilerin yorumlanması ve önerilerde bulunulması.

Geçmişte muhasebeci zamanının büyük bir bölümünü sistemin günlük işleyiş konusunda harcamaktaydı. Bu durum işletme içerisinde ve hatta kamuoyunda muhasebe mesleği ve muhasebeci ile ilgili fikirleri etkilemiştir. Muhasebeye tamamen bir kayıt tutma sanatı, muhasebeciye de bu sanatı icra eden bir kişi olarak bakılmasının asıl nedeni belki de buydu. Oysa bilişim teknolojisindeki gelişmeler sonucu, işletme bilgi sisteminin önemi artmıştır. Dolayısı ile muhasebeciler işletmelerde bilgi üreticisi ve yöneticisi olarak önemli bir konuma gelmişlerdir.²⁰

Rutin muhasebe işlemlerinin yerine getirilmesiyle sağlanan aynı esas verilerden gittikçe artan oranlarda bilgi elde edilebilmektedir. Muhasebecinin görevleri de bu çeşit şeylerle ilgi-

15 KARAKAYA, Mevlüt : Küreselleşmede Bilişim Teknolojisinin Eğitime Etkisi, Muhasebe Dergisi, Yıl : 34, Sayı : 35 İstanbul, 1993 s.6

16 YÜCEL, Fikret : İletişim Teknolojilerinin Küreselleşmesi ve Standardizasyon, Otomasyon, Sayı.3 Ağustos, 1992, S.48

17 WALLMAN, Steven H : The Future of Accounting and Financial Reporting, Part IV. Access Accounting, Accounting Horizons, 1997 P.105

18 ELLIOT, Robert K : The Third Wave Breakson Thestores of Accounting. Accounting Horizons, 1992, P.79

19 KARAKAYA, Mevlüt : a.g.e., s.9

20 KARAKAYA, Mevlüt : a.g.e., s.7

lenmek yönünde değişmektedir. Günümüz muhasebecilerinden beklenen, daha çok bir bilgi yöneticisi olarak işletmenin ihtiyacı olan bilgilerin tespit edilebilmesinde ve onların yorumu ve kullanılmasında yeterli bilgi ve yeteneğe sahip olmasıdır.²¹

Teknolojik gelişmeler muhasebecileri davranışları hakkında yeniden düşünmeye götürmektedir. Her şeyden önce muhasebeciler çoğu işletmelerde sistem çözümleyicilerin yaptıkları işleri yapmalıdırlar. Her ne kadar sistem çözümleyiciler bir işletmenin bilgi sisteminin kurulmasında muhasebecilere danışmakta ise de, muhasebecilerinin mesleklerinin önemi koruması açısından teknolojik gelişmelere ayak uydurmaları gerekmektedir.²²

Muhasebecilerin işletmelerde kendi yerlerini koruyabilmeleri, bilişim teknolojisi ile ilgilerini devam ettirmeleri ve gelişmelere uyum sağlayabilmek için gerekli gayreti göstermelerine bağlıdır.

5. BİLİŞİM TEKNOLOJİSİ VE MUHASEBE UYGULAMALARI

Muhasebesinin basit bilgi işleme faaliyetlerinin rasyonelleştirilmesi amacıyla bilgisayara aktarılması, ilk ticari bilgi uygulamalarını oluşturmaktadır. Bunu alım –satım, fatura düzenleme ve ambar muhasebesinin, planlama ve maliyet muhasebesi ile birleşerek bilgisayara aktarılması izlemiştir. Günümüzde ise üretim, karar modelleri gibi işletmenin diğer faaliyetlerinin de bilgisayarla bütünleştirilmesine çalışılmaktadır.²³

Muhasebe kayıtlarında bilgisayarlardan yararlanılması ile, geleneksel muhasebe esas unsurlarını oluşturulan belgeleme, kaydetme, defterlere nakletme, doğrulama gibi faaliyetlerin tümü etkilenmiş ve değişikliğe uğramıştır. Örneğin, ciltli defterler ve nakil işlemleri ortadan kalkmış, hesapların yerlerini gözle görülmeyen manyetik ortamlar almıştır. Ancak muhasebede kuramsal bir değişme olmamıştır.²⁴

Bilgisayarlardan muhasebe işlemlerinin her safhasında yararlanmak mümkün olup, en yaygın olarak kodların düzenlenmesi, stoklar, borçlar-alacaklar ile ilgili hesapların takip edilmesi, faturaların düzenlenmesi gibi alışılmış ve yinelenen işlemlerle ilgili yoğun muhasebe verilerinin işlenmesinde kullanılmaktadır. Bilgisayarlarla; tutulması zorunlu olan kanuni defterler işlenmekte, hatalı kayıtlar düzeltilmekle ve mali tablolar hazırlanmaktadır. Bunun yanında karar alma analizleri, nakit ihtiyacının tespit edilmesi gibi muhasebe uygulamalarını da bilgisayara yükleme fırsatı bulunmaktadır.²⁵

6. BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİNDEKİ GELİŞMELERİN MUHASEBE MESLEK ELEMANLARININ MESLEKİ FAALİYETLERİNE OLAN ETKİLERİ VE AMPİRİK BİR ÇALIŞMA

Bilişim Teknolojilerindeki gelişmelerin muhasebe meslek elemanlarının mesleki faaliyetlerine olan etkilerini belirlemek amacıyla anket çalışması yapılmış, uygulanan ankete Çanakkale'nin Merkez, Biga, Çan ve Lapseki ilçelerinde mesleki faaliyette bulunan muhasebe elemanları katılmıştır.

21 KARAKAYA, Mevlüt : a.g.e., s.7

22 AYDIN, Hamdi, AKDOĞAN, Nalan : Muhasebe Teorileri, Gazi ün. Yayını, Ankara, 1987 s.60

23 BİLGİNOĞLU, Fahir : Bilgi İşlem Sistemine Dayalı Muhasebe Denetimi, İstanbul Ün. İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü Dergisi, Yıl : 15 Sayı : 57 İstanbul, 1989 s.37

24 BİLGİNOĞLU, Fahir : Bilgi İşlem Organizasyonunda Numaralama Sistemleri, İstanbul Ün. İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü Dergisi, Yıl : 8 Sayı : 29 İstanbul, 1982 s.37

25 SÖZBİLİR, Halim : Bilgisayarların Muhasebe Mesleğine Etkisi ve Afyon'daki Muhasebe Büroalarının Bilgisayar Kullanımı, Anadolu Üniversitesi Yıllığı, Eskişehir, 1991 s.27

6.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma bilişim teknolojisindeki gelişmelerin muhasebe meslek elemanlarının mesleki faaliyetlerine olan etkilerini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

6.2. Araştırmanın Kapsamı

Araştırma kapsamına Çanakkale'nin Biga, Çan ve Lapseki ilçelerinde bulunan 47 SM 36 SMM ve 2 YMM katılmıştır. Bunlardan 75 tanesi erkek, 10 tanesi ise bayandır. Eğitim durumu eğitim durumu dikkate alındığında meslek elemanlarının 1 tanesi ilkokul, 27 tanesi lise, 15 tanesi ön lisans, 40 tanesi lisans, 2 tanesi yüksek lisansdır.

6.3. Araştırma Yöntemi

Araştırmada, seçilen örnek büyüklüğüne, araştırmanın amacına yönelik olarak verilen verileri toplamak için anket uygulanmıştır. Araştırmada kullanılan anket bilişim teknolojilerindeki gelişmelerin şu anda mesleki faaliyetlerini yürüten muhasebe meslek elemanlarını ne kadar etkilediğini belirlemektir.

6.4 Varsayımlar

Anket cevap verenlerin soruları doğru olarak cevapladıkları, seçilen örnek kütleinin ana kütleyi anlamlı olarak temsil ettiği cevap verenlerin hiçbir şekilde yönlendirilmediği varsayılmıştır.

6.5Yöntem

Araştırmamıza yönelik olarak anketle veriler toplandıktan sonra verilerin işlenmesi ve araştırmaya ilişkin hipotezlerin analizinde "SPSS for WINDOWS" (11.0) programından yararlanılarak tek taraflı T-Testi (One Sample Test) kullanılmıştır. %5 anlam düzeyine göre bi-

lişim teknolojisi kullanımının muhasebe meslek elemanlarının faaliyet süreçlerine olan etkileri likert tipi (5'li) oluşturulmuş sorulara alınan cevaplar doğrultusunda incelenmiş ve ortaya konan hipotezler test edilmiştir. Ayrıca anket ile ilgili geliştirilen ölçeğin güvenli olup olmadığına dair güvenilirlik katsayısından yararlanılmıştır.

Araştırmada 29 sorudan oluşan anket formu kullanılmıştır. Sorulardan 4 tanesi ölçek dışı sorular olup, unvan, cinsiyet, eğitim durumu ve çalışma biçimi konularında bilgi sahibi olabilmek için sorulmuş iken 25 tanesi 5'li likert tipi sorulardan oluşmaktadır.

6.5.1.T-Testi Analizi(One Sample Statistics)

Araştırmamıza yönelik geliştirilen hipotezler şu şekildedir;

- **Hipotez 1:** Bilişim teknolojisi uygulamalarını daha fazla benimseme muhasebe meslek elemanlarının verimliliğini artırır.
- **Hipotez 2:** Bilişim teknolojilerinin gelişimi ile muhasebe meslek elemanlarının faaliyetleri arasında doğrudan ilişki vardır.
- **Hipotez 3:** Muhasebe meslek elemanlarının işlerindeki başarının temel noktası, bilişim teknolojilerinin kullanımınıdır.
- **Hipotez 4:** Bilişim teknolojilerinin izlenmesi ve kullanılması muhasebe meslek elemanlarının rekabet güçlerini artırır.

Yukarıda belirtmiş olduğumuz hipotezlerin analizinde T-testi kullanılacaktır. Bu nedenle aşağıdaki tablolarda anket sorularına ait bilgilerin istatistikî sonuçları verilmiştir.

Tablo 1:T-Testi İstatistikleri

Sorular	N (Birim sayısı)	Ortalama Değer	Standart sapma
S1	85	1,5059	,71753
S2	85	1,5059	,59007
S3	85	1,8824	,83683
S5	85	2,0706	1,07779
S11	85	1,3529	,48072
S25	85	3,0353	1,01708
S21	85	2,7176	1,11922
S19	85	2,9059	1,05361
S17	85	3,2118	1,13488
S4	85	2,1176	,94380
S9	85	1,9059	,83983
S6	85	2,0706	,91011
S10	85	1,6941	,77188
S20	85	2,1412	,90176
S7	85	1,5176	1,24031
S8	85	1,5412	,66463

Tablo 1'in devamı(T-Testi istatistikleri)

Sorular	t	df	Ortalama Değer	Ortalama değer in % 95 güven aralığı		P değeri
				Düşük	Yüksek	
S1	19,349	85	1,5059	1,3511	1,6606	0,000
S2	23,529	85	1,5059	1,3786	1,6332	0,000
S3	20,738	85	1,8824	1,7019	2,0629	0,000
S5	17,712	85	2,0706	1,8381	2,3031	0,000
S11	25,947	85	1,3529	1,2493	1,4566	0,000
S25	27,514	85	3,0353	2,8159	3,2547	0,000
S21	22,386	85	2,7176	2,4762	2,9561	0,000
S19	25,428	85	2,9059	2,6786	3,1331	0,000
S17	26,092	85	3,2118	2,9670	3,4566	0,000
S4	20,686	85	2,1176	1,9141	2,3212	0,000
S9	20,922	85	1,9059	1,7247	2,0870	0,000
S6	20,975	85	2,0706	1,8743	2,2669	0,000
S10	20,235	85	1,6941	1,5276	1,8606	0,000
S20	21,891	85	2,1412	1,9467	2,3357	0,000
S7	11,281	85	1,5176	1,2501	1,7852	0,000
S8	21,379	85	1,5412	1,3978	1,6845	0,000

Bu veriler doğrultusunda hipotezler ile ilgili soruların çıkan istatistiki sonuçlar itibariyle karşılaştırılarak birtakım sonuçlara ulaşılabacaktır.

H1: Bilişim teknolojisi uygulamalarını daha fazla benimseme muhasebe meslek elemanlarının verimliliğini artırır.

Tüm hipotezlerin değerlendirilmesinde, ankette ki sorular dikkate alınacaktır. Bu soruların tam tersi hipotezler kurularak sonuca ulaşılmaya çalışılacaktır. Örneğin;

H_0 : İşyerinizdeki bilgisayar kullanımı eleman tasarrufu sağlamadı. Alternatif hipotezi,

H_1 : İşyerinizdeki bilgisayar kullanımı eleman tasarrufu sağladı.

İlgili soruların yer aldığı tablo aşağıdaki gibidir:

Tablo 2: Verimlilik ve Bilişim Teknolojileri İlişkisi

	T Değeri	Std. Sp.
S1:İşyerinizdeki bilgisayar kullanımı eleman tasarrufu sağladı.	19,349	,71753
S2: İşyerinizdeki bilgisayar kullanımı oto kontrolü sağladı.	23,529	,59007
S3:Piyasadaki mevcut hazır paket programlar, mesleğimin ihtiyaçlarını giderdi.	20,738	,83683
S5: Bilişim teknolojisindeki gelişmeler mesleğimi etkiledi.	17,712	1,07779
S11: İşyerindeki bilgisayar kullanımı, kayıtlarda kolaylık sağladı.	25,947	,48072

$\alpha = 0,05$ ve tablo t değeri :2,086

Fark anlamlı çıktığı için yukarıda verilen yargıların doğruluğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre, bilişim teknolojilerinin muhasebe meslek elemanlarının faaliyetlerinde kullanılması ile eleman tasarrufu sağlandığı, mevcut programların yeterli bir seviyede olduğu, kayıtlarda ise önemli bir oranda zaman tasarrufu sağladığı ve son olarak bilişim teknolojilerinin meslek elemanlarının mesleğinde önemli bir yer tuttuğu sonucuna varabiliriz.

H2:Bilişim teknolojilerinin gelişimi ile muhasebe meslek elemanlarının faaliyetleri arasında ilişki vardır.

Söz konusu hipotezle ilgili soruların dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3:Muhasebe faaliyetleri ile bilişim teknolojileri ilişkisi

	T Değeri	Std. Sp.
S5: Bilişim teknolojisindeki gelişmeler mesleğimi etkiledi.	17,712	1,07779
S6: Bilişim teknolojisindeki gelişmeler mesleki faaliyetlerimdeki güçlükleri azalttı	20,975	2,0706
S10: İnternet ortamındaki mesleğimle ilgili yayımları takip etme, mesleki faaliyetlerimi olumlu yönde etkiledi.	20,235	1,6941
S20:Bilişim teknolojilerindeki gelişmeler, meslek ile ilgili bilgi potansiyelimi arttırdı.	21,891	2,1412

$\alpha = 0,05$ ve tablo t değeri :2,086

Tabloda gösterilmiş olan veriler sonucunda bilişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelerin muhasebe mesleğinin faaliyetleriyle doğrudan ilişkili olduğunu ve önemli katkılarda bulunduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca anket yaptığımız birimlerde (SM, SMM, YM) bilişim teknolojilerinin gelişiminin takip edilmesi görüşünde birleşmektedirler. Bilginin giderek önem kazandığı günümüzde, şüphesiz muhasebe mesleğine etkilemesi kaçınılmaz bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

H₃: Muhasebe meslek elemanlarının işlerindeki başarının temel noktası, bilişim teknolojilerinin kullanımınıdır.

Tablo 4: Mesleki faaliyetlerdeki başarı derecesi ile bilişim teknolojileri ilişkisi

	T Değeri	Std. Sp.
S7: Mesleğimle ilgili kanuni belgelerin (Yevmiye defteri, Mizan, İşletme defteri vb. belgeler) bilgisayar ortamında hazırlama, işteki başarıyı arttırdı.	11,281	1,5176
S8: Muhasebe yardımcı elemanlarının bilgisayar konusunda yeterli donanıma sahip olması, işyerindeki performansı yükseltti	21,379	3,2118
S9: İnternet ortamındaki mesleğimle ilgili yayınları takip etme, mesleki faaliyetlerimi olumlu yönde etkiledi.	20,922	1,9059
S17: Bilişim teknolojilerindeki gelişmeleri takip etme, müşteri sayısını arttırdı.	26,092	3,2118

$\alpha = 0,05$ ve tablo t değeri :2,086

Tablo 4’de muhasebe meslek elemanlarının faaliyet başarı derecelerini ölçen sorularla bilişim teknolojilerinin ilişkisi ortaya konulmuştur. Bu doğrultuda bilgisayarın yoğun kullanımı ve yeterli derecede donanıma sahip olma konusunda muhasebe meslek elemanları aynı görüşü paylaşmaktadırlar. Ayrıca internet üzerinden mesleğe yönelik gelişmelerin takip edilmesi sonucunda başarı derecesinin yükseleceği ve sonucunda hizmet kalitesinin artacağı görüşü ortaya çıkmaktadır. Tablodaki veriler arasında farkın anlamlı çıkması da söz konusu görüşleri doğruluğunu teyit etmektedir.

H₄ : Bilişim teknolojilerinin izlenmesi ve kullanılması muhasebe meslek elemanlarının rekabet güçlerini artırır.

Anket soruları içinde yer alan rekabet gücünü ölçmeye yönelik soruların dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 5: Rekabet gücü ile Bilişim Teknolojileri ilişkisi

	T Değeri	Std. Sp.
S4: Mesleğimle ilgili olarak İnternet olanaklarından yararlanma, mesleki faaliyetlerimdeki başarıyı etkiledi.	20,686	2,1176
S9: İnternet ortamındaki mesleğimle ilgili yayınları takip etme, mesleki faaliyetlerimi olumlu yönde etkiledi.	20,922	1,9059
S17: Bilişim teknolojilerindeki gelişmeleri takip etme, müşteri sayısını arttırdı.	26,092	3,2118
S19: İşyerinde bilişim teknolojilerinden en üst seviyede kullanma, müşteri kaybetme riskini azalttı.	25,428	2,9059
S21: İşyerimde, bilgisayar kullanımı, işletme maliyetlerimi azalttı.	22,386	2,7176
S25: Bilişim teknolojilerini izleme, rakipler karşısında öne geçmeyi sağladı.	27,514	3,0353

$\alpha = 0,05$ ve tablo t değeri :2,086

Tablo 5’de çıkan sonuçlar itibariyle muhasebe meslek elemanları faaliyetlerinde bilişim teknolojilerinin hem etkinliği hem de etkilliliği arttırdığı görüşünde birleşmektedirler. Bunun sonucunda ilgili sorulara verilen cevapların meslek faaliyetlerinde bilişim teknolojilerinin rekabet gücünü önemli derecede etkilediği ortaya çıkmıştır. Sorular arasındaki farkın anlamlı çıkması da söz konusu H₀ hipotezlerinin kabul edilmesini sağlamaktadır.

6.5.2. Güvenirlik Analizi

Araştırmamıza kaynak teşkil eden sorulardan elde edilen bilgilerin güvenilirlik katsayısını hesaplamak suretiyle değişkenler arasında anlamlı ve güvenilir farkların ve ilişkilerin olup olmadığı test edilmiştir. Bu bağlamda aşağıda verilen Tablo 6’da her bir sorunun ölçekteki etkileri ölçülmüş olup, her sorunun ölçekten çıkarıldığında ölçeğin ortalamasında, varyansında, korelasyonunda ve sonunda alpha değerinde ne tür bir değişikliğe yol açtığı görülmektedir.

Tablo 6: Anket Sorularının Ölçek Üzerindeki Etkileri

Sorular	Ölçek Ortalaması	Ölçek Varyansı	Toplam Korelasyon	Alpha Değeri
S1	49,6471	97,0168	,3304	,8337
S2	49,6471	98,4216	,2932	,8350
S3	49,2706	100,4854	,0606	,8430
S4	49,0353	91,9154	,5192	,8263
S5	49,0824	88,0050	,6446	,8197
S6	49,0824	91,1717	,5870	,8238
S7	49,6353	96,7106	,1621	,8441
S8	49,6118	98,1689	,2727	,8354
S9	49,2471	92,6644	,5463	,8259
S10	49,4588	93,1322	,5688	,8258
S11	49,8000	97,8143	,4843	,8315
S12	49,1882	99,6784	,0890	,8431
S13	49,4000	97,8143	,2788	,8353
S14	49,6353	98,7821	,1015	,8448
S15	49,1176	91,7003	,5780	,8244
S17	47,9412	88,9846	,5572	,8237
S18	49,0235	91,9280	,5323	,8258
S19	49,2471	88,9025	,6135	,8214
S20	48,0118	91,2737	,5871	,8238
S21	48,4353	95,1535	,2655	,8377
S22	48,9176	94,9574	,3764	,8320
S23	48,1412	98,8608	,1140	,8432
S24	48,8235	94,1471	,4531	,8293
S25	48,1176	91,3669	,5041	,8266

Tablo 6'da bazı soruların korelasyon sonuçları %25'in altında kalmıştır. (%25'lik oran Güvenirlilik analizinde bir kuraldır ve sonuçların bu oranın altında düşmemesi istenen bir durumdur.) Ancak %25'den küçük olan bu sorular ölçeğin güvenilirliğini etkilememektedir. Buna göre 19. sorunun çıkarılması durumunda ölçeğin Alpha değerini ,8214 düşüğünü ve ölçeğin 88,9025 de kaldığını görmekteyiz. 19. soruyu seçmemizin sebebi ise diğer sorular arasında korelasyon sonucu en yüksek soru olmasıdır.

Ölçeğin güvenilirlik analizi sonuçlarına göre Cronbach Alpha=0,84 bulunmuştur. Güvenilir ve geçerli bir ölçek olduğu söylenebilir. Ölçümler arası değişkenliğe bakıldığında, ölçülen değişkenler arasında farklılık görülmektedir. (F=34,7802) ve (P=0,000, P<0,005). Ölçek toplanabilir bir ölçek değildir. (F=20,8227) ve (P=0,000, P<0,005).

7. SONUÇ

Bilişim teknolojilerindeki gelişmelerin muhasebecilerin mesleki faaliyetlerini ve dolayısıyla muhasebecilik mesleğini genel olarak iki farklı yönde etkilendiğinden söz edilebilir. Bunlardan birinci Bilişim Teknolojisindeki gelişmelerin mesleki faaliyetlerde kullanılması muhasebecinin mesleği için bir tehdit unsuru olabileceği gibi, meslek elemanları için iyi bir fırsat da olabilir. Ancak, meslek elemanları bu etkiyi Bilişim Teknolojilerini etkin bir araç olarak kullanabildiği sürece lehine çevirebilir.

Bilişim Teknolojilerinin çok hızlı gelişmesi işletme ile ilgili kararların derhal verilmesini gerektirmektedir. Kararların zamanında ve doğru olarak verilmesi, bilgilerin doğru ve hızlı bir şekilde elde edilmesi mümkün olur.

Araştırmaya katılan muhasebe meslek elemanlarının çoğunluğunun kabul ettikleri üzere, bilgi teknolojileri günümüzde stratejik bir kaynaktır. Bu kaynağı rakiplerine göre daha hızlı elde eden ve daha etkin kullanan işletmeler başarıya ulaşabileceklerdir. Araştırma sonucunda; Bilişim teknolojilerindeki gelişmeler, muhasebecilerin mesleki faaliyetlerini etkilemiş ve işletme yönetimince de muhasebe elemanlarından beklentilerin yönünü de büyük oranda değiştirmiş bulunmaktadır. İşletme yönetim kademelerince bilgiyi üreten ve yöneten kişi olarak muhasebecilerden bilişim teknolojilerine dayalı bilgi ve kontrol sistemlerinin planlanması ve işletilmesinde aktif bir rol oynaması beklenir hale gelmiştir.

İşletmeler, çağdaş gelişmeleri yakından izleyip, bu gelişmeleri operasyon süreçlerine yansıtarak; uzun ömürlü olma ve rakipleriyle rekabet edebilme avantajlarını yakalayabilirler. Bu bağlamda bilişim teknolojilerindeki gelişmeler, muhasebe meslek elemanlarının faaliyetleriyle yakından ilişkili olup, söz konusu faaliyetlerde rekabet üstünlüğü ve verimlilik kriterlerinin kazanılmasında çok önemli bir yer tutmaktadır.

KAYNAKÇA

- AYDIN, Hamdi; AKDOĞAN, Nalan : Muhasebe Teorikleri, Gazi Üniversitesi Yayını, Ankara, 1987
- BİLGİNOĞLU, Fahir : Bilgi İşlem Sistemine Dayalı Muhasebe Denetimi, İstanbul Ün. İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü Dergisi, Yıl : 15 Sayı : 57 İstanbul, 1989
- BİLGİNOĞLU, Fahir : Bilgi İşlem Organizasyonunda Numaralama Sistemleri, İstanbul Ün. İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü Dergisi, Yıl : 8 Sayı : 29 İstanbul, 1982
- COURTER, Gini- MARGUIS, Annette : (Çev: Özel Bağcı), Orta ve Yüksek Öğrenim İçin Bilgisayar Öğrenme Kılavuzu, Alfa Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, 1998
- ELLIOT, Robert K : The Third Wave Breakson Thestores of Accounting, Accounting Horizons, 1992
- KARAKAYA, Mevlüt : Küreselleşmede Bilişim Teknolojisinin Eğitime Etkisi, Muhasebe Dergisi, Yıl : 34, Sayı : 35 İstanbul, 1993
- KARAHOCA, Dilek - KARAHOCA Adem : Yönetim Bilişim Sistemleri ve Uygulamaları Beden Yayınları, İstanbul, 1998,
- KOCH, Richard : A'dan Z' ye İşletme ve Finans Araçları Tanım ve Teknikler İçin Tanımlayıcı Rehber, Dünya Yayınları Ekonomi Dizisi, İstanbul, 1997
- KIRCOVA, İbrahim : Bilgi Çağı İşletmelerinde Yeni Bir Yönetim Aracı : Intranet, 6.Ulusal İşletmecilik Kongresi, Akdeniz Ün. Antalya, 1998
- PARKER, Charles, S : Management Information System Strategy and Action, Singapore, Mc, Graw Puplicing Co, 1989
- REYHANOĞLU, Metin : İşletmelerde Bilgi Teknolojisi Olarak Internet,Ekstranet, Intranet Kullanımı ve İşletme Yönetimine Etkisi, Bilgi Teknolojisi Şirketleri Üzerine Bir Araştırma, 6. Ulusal İşletmecilik Kongresi, Akdeniz Ün. Antalya, 1998
- SÖZBİLİR, Halim : Bilgisayarların Muhasebe Mesleğine Etkisi ve Afyon'dki Muhasebe Bürolarının Bilgisayar Kullanımı, Anadolu Üniversitesi Yıllığı, Eskişehir, 1991
- WALLMAN, Steven H : The Future of Accounting and Financial Reporting, Part IV. Access Accounting, Accounting Horizons, 1997
- YELKİKALAN, Nazan : Bilişim Teknolojilerinin Dönüşen Yönetim ve Örgüt Yapısına Etkileri, Anadolu Ün. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Eskişehir, 1999
- YÜCEL, Fikret : İletişim Teknolojilerinin Küreselleşmesi ve Standardizasyon, Otomasyon, Sayı.3 Ağustos, 1992
- YÜREĞİR; H. Oya; FÜSUNOĞLU, Mahir; ŞEN, Tayyar : Türkiye'de Elektronik Ticaretinin Durum Değerlendirilmesi, 6. Ulusal İşletmecilik Kongresi, Akdeniz Ün. Antalya, 1998
- <http://www.unigenc.com/hayatokulu/araştırma.asp?HID:6>
- <http://www.unigenc.com/download/araştırma/bilisim.doc>